

AUKŠTOSIOS MOKYKLOS AKADEMINĖS ETIKOS PRINCIPŲ IR VERTYBIŲ ANALIZĖ

Inga Benetienė, Jurgita Paužuolienė

Klaipėdos valstybinė kolegija, Klaipėdos universitetas

Įvadas

Aktuali mokslo įstaigų problema yra nesažiningas elgesys – nusirašinėjimas atsiskaitymų metu, darbų pirkimas. Tai yra ne tik studentų bet ir dėstytojų problema, kai neužtikrinama tinkamo atsiskaitymo tvarka, kiekvienais metais pateikiamos tos pačios egzamino užduotys, kartais diskutuojama apie studijuojančio akademinį vertinimą ir pan. Iš esmės – tai požiūris į aukštąjį mokslą, į savo kolegas. Šiuo tyrimu siekiama išsiaiškinti studentų ir dėstytojų nuomones, ar laikomasi akademinės etikos principų aukštojoje mokykloje bei kokiomis vertybėmis dažniausiai vadovaujasi studentai ir dėstytojai.

Tyrimo tikslas – ištirti aukštosios mokyklos dėstytojų ir studentų akademinės etikos vertybes ir principus.

Uždaviniai:

- 1) ištirti etikos vertybes, kuriomis vadovaujasi dėstytojai ir studentai;
- 2) išnagrinėti dėstytojų ir studentų požiūrį į akademinės etikos principus.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros analizė, apklausa raštu, duomenų analizė SPSS programa (17.1), sisteminimas.

Profesinės etikos principų ir vertybių analizė

Darbas įstaigose reikalauja asmeninės atsakomybės ir moralės. D.G. Meyers (2008) teigia, kad esant didelės atsakomybės naštai, etika padeda išspręsti kilusias darbo veiklos problemas, priimti tinkamus sprendimus. Pasak L. Marcinkevičiūtės (2010), etiškas elgesys turi tapti gyvenimo norma. Profesinės etikos standartuose apibrėžtos tinkamo elgesio taisyklės ir normatyvai, profesiniai įsipareigojimai. Esant dinamiškai aplinkai ir jos tiesioginiam poveikiui būtina skatinti ir inicijuoti etinį švietimą, nuolat vertinti viešojo sektoriaus veiklos etikos svarbą ir būtinumą. Vienas iš pagrindinių valstybinių ir nevalstybinių institucijų uždavinių yra sukurti etinę ir vertybėmis grįstą aplinką (Borisova, 2009). Siekiant įtvirtinti pagrindinius etinius principus, būtina, kad etikos vertybės funkcionuotų kaip vidinis kontrolės mechanizmas bei padėtų orientuotis priimant profesinius ir akademinis sprendimus.

Remdamasis skirtingų mokslų perspektyva,

H. Gortneris (Palidauskaitė, 2011) teigia, kad vertybės atsiranda sąveikaujant asmeniui, visuomenei ir konkrečiai situacijai. Vertybių lygio suvokimas leidžia suprasti kito užimamą poziciją, palengvina bendravimą. Dažniausiai organizacijos vertybių sąvoka apibūdinama tokiais kategorijomis, kaip: įsitikinimai, principai, ilgalaikiai troškimai, o tai atspindi nekintamumą ir vidinį nusiteikimą. Kitaip tariant, organizacijos vertybės yra tai, kas patikrinta laiko, stabilu ir plaukia iš vidaus – ką organizacija laiko elgesio standartu (Monkevičienė, Liugailaitė-Radzvicienė, 2009). Įstaigos darbuotojų elgesį, kaip pažymi V. Lesionis ir V. Ūsaitė (2005), veikia organizacinė kultūra bei darbuotojų tarpusavio santykiai. Labai svarbu, jei tarp darbuotojų vyrauja skirtingos etinės ir moralinės nuostatos, veiklos metu būtina remtis tarpusavio pagarba ir etikos nuostatomis. Akcentuotina tai, kad, nepaisant skirtingų interesų ir vertybių, siekiant, kad organizacijoje vyrautų profesinei ir akademinėi veiklai palanki aplinka, būtina darbuotojus mokyti objektyvios kritikos ir aiškinti moralinius bei etinius veiklos aspektus.

E. Chlivickas (2001) pabrėžia, kad darbą žmonei renkasi pagal asmenines charakterio ypatybes ir vyraujančias asmenybės vertybes. Kiekvienam pasirinktam darbui būtina atsakomybė, kuri priklauso nuo veiklos pobūdžio, darbuotojo asmeninių savybių. R. Pukienė, I. Stokaitė (2005) rašo, kad viešojo sektoriaus įstaigų darbuotojai susiduria su trejopa atsakomybe: *politine* – tarnautojo veiksmams turi derintis su politinės ar administracinės valdžios numatytais tikslais; *profesine* – kaip savo srities specialistas, viešojo sektoriaus įstaigos darbuotojas turi elgtis, vadovaudamasis profesiniais reikalavimais, bet kartu nepamiršti savo organizacijos tradicijų; *asmenine* – darbuotojas turi dirbti vadovaudamasis savomis vertybėmis ir įsitikinimais. Kiekvienu atveju vertybių pasirinkimą lemia kontekstas.

Remiantis valstybės tarnautojo veiklos etikos principais (sud. Butkus, 2006), galima teigti, kad darbuotojas, kuris laikosi atsakomybės principo, privalo asmeniškai atsakyti už savo sprendimus, įstaigos vadovo reikalavimu atsiskaityti už savo veiklą, atsakyti už jo vartojamos informacijos, dokumentų tinkamą naudojimą, konfidencialumą. Pagal valstybės politikų elgesio principus (sud. Butkus, 2006), atsa-

komybė išreiškiama tada, kai asmuo atsako už savo elgesį viešajame gyvenime, priimamus sprendimus ir atsiskaito už juos visuomenei. Pasak N. Vasiljevienės (2006), visi šiuolaikiniai etikos standartai kalba apie asmeninę etinę profesionalų atsakomybę teikti paslaugas visiems, kas jų pageidauja, neatsižvelgiant į kliento rasę, religiją, lytį, amžių, fizinius ar protinius trūkumus, tautybę, seksualinę orientaciją arba (tiek, kiek tai nuo jo priklauso) ekonominę padėtį. Apibendrinant galima teigti, kad atsakomybė – pamatinė etikos kategorija, nusakanti asmens santykį su dorovine *privalomybe*. Atsakomybė – tai, kai žmogaus veiksmai ir poelgiai atitinka išsąmonintą pareigą (Žemaitis, 2005, p. 32).

L. Marcinkevičiūtė (2005) rašo, kad viešojo sektoriaus įstaigų darbuotojai turi savo profesinės etikos reikalavimus, kuriuose pabrėžiama asmeninė ir profesinė darbuotojo moralė. Kai kurios profesinės vertybės sietinos su profesine veikla (kompetencija, nešališkumu, atvirumu, skaidrumu, nesavanaudiškumu). Detaliau analizuojant profesines viešojo administravimo vertybes, susiduriama su profesinės kultūros, profesionalumo, kompetencijos, asmeninės atsakomybės prisiėmimo, kitų žmonių skatinimo dalyvauti profesinėje veikloje terminais. Profesionalumas apibūdinamas kaip plati sąvoka, apimanti ne tik išsimokslinimą ir patyrimą, bet ir profesinę kultūrą, susireguliovimo gebėjimus, teisinę kontrolę drausmei, įtaką klientų pasirinkimui, ir sprendimams (Minkevičius, Židžiūnaitė, 2009).

N. Vasiljevienės (2006) teigimu, supratimas, kurie dalykai priklauso profesionalo etiškai praktikai, o kurie yra išoriniai ir nepriskiriami betarpiškoms funkcijoms, priklauso nuo konkretaus individo, nuo profesijos vietos tarp kitų profesijų, nuo požiūrio į jos tikslus, nuo bendro sociokultūrinio konteksto. Konkreti įstaiga, išanalizavusi visus šiuos požiūrius ir adaptavusi juos savo veiklai, gali pati savarankiškai reguliatyvinus normatyvus išdėstyti savo organizacijos elgesio kodekse. Galima daryti išvadą, kad profesionalo sąvoką sudaro atsakomybė už etiškus sprendimus, skaidri ir vieša veikla, vidinė savireguliacija, kokybiškų paslaugų teikimas, tolerancija. Siekiant įgyvendinti visus minėtus aspektus, rekomenduotina aprašyti nusistovėjusias normas, vertybes ir išipareigojimus.

Profesinė etika remiasi moraliniais principais, kurių privalo laikytis viešojo sektoriaus įstaigų tarnautojai, atlikdami savo darbą. J. Palidaukaitė (2011) cituoja H. Gortnerio, K. Kernaghano, M. Van Wardo, C. Lewio pripažintas profesines vertybes: profesijos narių apibrėžta ekspertizė, savų interesų nepaisymas, autonomiškai sprendimai, pripažinimas, bendruomenės pagalba, atsivadavimas darbui, socialiniai išipareigojimai, vidinė savireguliacija, efekty-

vumas, rezultatyvumas, paslaugos, lyderiavimas, tobulumas, inovacijos, kokybė, kūrybiškumas, kompetencija, asmeninė atsakomybė, profesinis lojalumas paklusti ir įgyvendinti įstatymą, tarnauti visuomenės interesui, vengti žalos darymo ir pan. Dauguma šių vertybių atspindi etikos principus, pvz.: valstybės tarnautojų veiklos etikos taisyklėse išskiriami tokie etikos principai: pagarbos žmogui; teisingumo; nesavanaudiškumo; padorumo; nešališkumo; atsakomybės; viešumo; pavyzdingumo (sud. Butkus, 2006). Šie etikos principai atspindi įstaigų darbuotojų elgesį, vertybes, kuriomis yra vadovaujamosi. R. Alo, J. Gao, J. Carneiro (2010), remdamiesi O.C. Ferrell ir J. Fraedrich, teigia, jog etinės problemos paprastai kyla dėl konfliktų: 1) tarp asmeninės moralės filosofijos ir vertybių, 2) tarp organizacijos, kurioje jie dirba, ir visuomenės, kurioje jie gyvena, vertybių. Į profesinę veiklą žmogus įsitraukia kartu su visais savo subjektyviais jausmais, išgyvenimais, siekiais, moraliniais vertinimais ir savo mąstymo būdu. Tarp daugelio situacijų profesiniuose santykiuose išsiskiria būdingiausi, kurie ir charakterizuoja profesijos santykinį savarankiškumą, jos moralinę atmosferą. Tai savo ruožtu lemia žmonių poelgius, jų elgesio normų savitumą.

J. Palidaukaitė (2011) teigia: kai organizacija optimaliai veikia, vertybės ir etika jos struktūroje institucionalizuoti puikiai; kai formali struktūra ir elgesys pradeda neatitikti, vertybės ir etika arba pažeidžiamos, arba smunka. Atsiranda dvi etinės problemos dėl esamos organizacinės struktūros:

- 1) atvirai daryti bloga (administracinė korupcija, nepotizmas, papirkinėjimas, piktnaudžiavimas, taisyklių pažeidimas, nekompetencija);
- 2) dėl organizacinių disfunkcijų sukuriama neaiškių vertybių ar etinio dviprasmiškumo aplinka.

Vadovaujantis etiniais standartais, profesionalai neturėtų rinktis specialybių, kurioms jie menkai pasirengę (arba visai nepasirengę) ar neturi profesinės patirties (Vasiljevienė, 2006). Pažymėtina, kad profesionalas privalo būti nepriekaištingos reputacijos, gebėti tinkamai atlikti savo pareigas, nuolat tobulintis; būti mandagus, malonus, paslaugus ir tvarkingas; savo pareigas atlikti laiku, efektyviai, atidžiai ir profesionaliai; būti tolerantiškas, pagarbiai elgtis su kitais žmonėmis; konfliktinėmis aplinkybėmis elgtis objektyviai ir nešališkai (sud. Butkus, 2006).

Apibendrinant galima teigti, kad profesinės etikos principai daugiausiai grįsti bendražmogiškomis vertybėmis. Kiekviename darbe egzistuoja atsakomybė, kuri priklauso nuo darbuotojų asmeninių savybių. Tiek viešojo, tiek privataus sektoriaus įstaigų darbuotojų veikloje labai svarbios asmeninės ir profesinės vertybės, kurios remiasi moraliniais principais ir kurių privaloma laikytis. Vertybės sietinos su elge-

sio standartu. Jeigu institucijos darbuotojai pripažįsta esamas vertybes, tai ir etikos principai efektyviai integruojasi į profesinę ir asmeninę veiklas.

Dėstytojų ir studentų etikos principų ir vertybių tyrimo rezultatų analizė

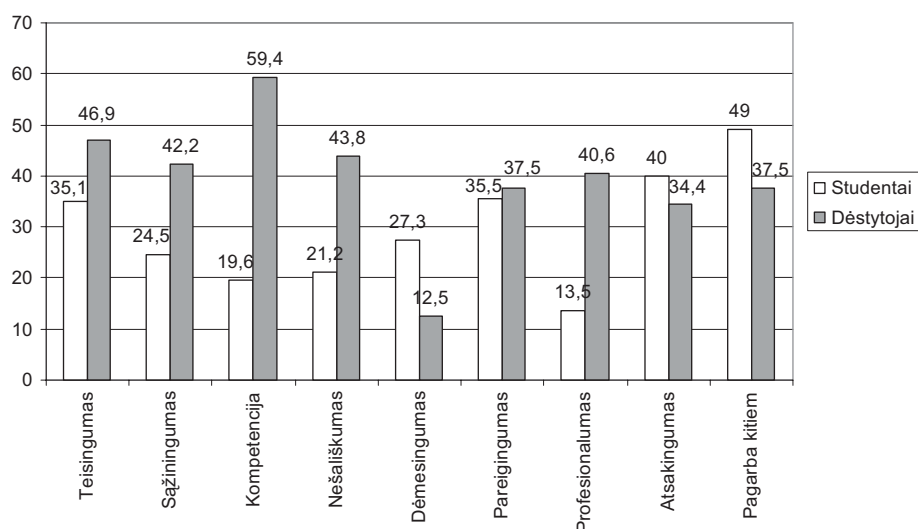
Tyrimo metodika. Tyrimas atliktas aukštojoje mokykloje, siekiant išsiaiškinti, kokią poveikį dėstytojams ir studentams daro profesinės etikos principai. Tyrime dalyvavo 309 respondentai (245 studentai ir 64 dėstytojai). Kiekybiniam tyrimui taikyta apklausa raštu, instrumentas – klausimynas. Tyrimas atliktas vykdant individualią apklausą asmeniškai arba elektroniniu paštu.

Anketa sudaryta iš 6 klausimų. Pirmo ir antro klausimo paskirtis – išsiaiškinti, kokiomis vertybėmis vadovaujasi dėstytojai ir studentai. Trečiame klausime pateikta ranginė skalė iš 12 teiginių. Demografiniai klausimai padėjo išsiaiškinti objektyvius duomenis apie respondentą. Tyrimo duomenys apdoroti SPSS (*Statistical Package for the Social Sciences*) programa (17.1 versija).

Klausimyno skalės vidiniam nuoseklumui (angl. *scale internal consistency*) įvertinti dažniausiai taikomas Cronbacho alfa (*Cronbach's alpha*) koeficientas, kuris remiasi atskirų klausimų, sudarančių klausimyną, koreliacija ir įvertina, ar visi skalės klausimai pakankamai atspindi tiriamąjį dydį, bei leidžia patikslinti reikiamų klausimų skaičių skalėje.

1 lentelė. *Cronbacho alfa koeficiento reikšmės*

Cronbacho alfa koeficientas	Standartizuotų duomenų cronbacho alfa koeficientas
0,7688	0,7862

1 pav. Etikos vertybės, kuriomis dažniausiai vadovaujasi studentai ir dėstytojai (proc.).

1 lentelėje pateikta Cronbacho alfa koeficiento reikšmė, kuri tinkamai ir kokybiškai sudarytam klausimynui turėtų būti didesnė už 0,7 (kai kurių autorių teigimu 0,6). Šiuo atveju yra 0,7688. Vadinasi, klausimynas sudarytas tinkamai. Spearman-Brown'o padidinto patikimumo koeficientas yra įvardytas kaip *standartizuotų duomenų cronbacho alfa koeficientas*. Jo reikšmė artima Cronbacho alfa koeficiento reikšmei, o tai reiškia, kad atsakymų į atskirus klausimus dispersijos yra panašios (Pukėnas, 2009).

Antroje lentelėje pateikiami apklaustųjų dėstytojų ir studentų demografiniai duomenys.

2 lentelė. *Tyrimo dalyvių demografiniai duomenys*

Rodiklis	Dėstytojai	Studentai	
Amžius			
18 – 30 metų	15,6	96,3	
31 – 40 metų	43,8	3,7	
41 – 60 metų	32,8	-	
Daugiau nei 61 metai	7,8	-	
Lytis			
Vyras	18,8	34,3	
Moteris	81,3	65,7	
Darbo stažas		Kursas	
Iki 1 metų	3,1	I kursas	-
Nuo 1 iki 5 metų	26,6	II kursas	35,9
Nuo 5 iki 10 metų	35,9	III kursas	56,7
Nuo 10 iki 15 metų	12,5	IV kursas	7,3
Nuo 15 iki 20 metų	10,9		-
Daugiau nei 20 metų	10,9		-

Pirmame paveiksle matyti studentų pripažįstamos vertybės: pagarba kitiems (49,0 proc.), atsakingumas (40,0 proc.), pareiškumas (35,5 proc.), teisingumas (35,1 proc.). Dėstytojams viena svarbiausių vertybių – kompetencija (59,4); studentai tuo tarpu šią vertybę rinkosi ne itin dažnai (19,6 proc.).

Dėstytojams, kaip ir studentams, svarbi vertybė yra teisingumas. Nešališkumas, sąžiningumas, profesionalumas yra labai svarbios vertybės dėstytojams, tuo tarpu studentams jos ne itin reikšmingos. Apibendrinant galima teigti: 1) dėstytojams svarbiausios vertybės yra tos, kurios daro didžiausią įtaką profesinei veiklai 2) studentai akcentuoja tas vertybes, kurios būdingesnės socialiniams ir visuomeniniams, o ne profesiniams santykiams.

Dėstytojų ir studentų nuomonės išsiskyrė dėl teiginio, jog studentai aukštojoje mokykloje vengia plagijuoti darbus. Studentai šiam teiginiui pritaria tik iš dalies, moda – 3, o tuo tarpu dėstytojai nesutinka su šiuo teiginiu, moda 4. Galima sakyti, kad daugumai studentų atrodo, jog jie nepažeidžia reikalavimo neplagijuoti darbų, tačiau, dėstytojų nuomone, vis dėlto dauguma studentų plagijuoja darbus, pažeisdami šį akademinį etikos principą.

3 lentelė. *Studentų ir dėstytojų etikos principų laikymasis ar nesilaikymas aukštojoje mokykloje (1 – visiškai sutinku, 5 – visiškai nesutinku)*

Pasirinkimo variantai	Studentai		Dėstytojai	
	Vidurkis	Moda	Vidurkis	Moda
Aukštojoje mokykloje nediskriminuojama dėl amžiaus, lyties, lytinės orientacijos, negalios, išvaizdos, rasės, religijos	1,66	1	1,67	1
Daromas spaudimas dėstytojui, norint gauti geresnį įvertinimą	3,61	4	3,48	4
Studentai vengia plagijuoti darbus	3,02	3	3,77	4
Aukštojoje mokykloje pagarbiai, be puikavimosi vertinama kitų veikla (darbas)	2,41	3	2,63	3
Aukštojoje mokykloje kitiems dėstytojams ar studentams neatskleidžiama informacija apie studijuojančiojo akademinį įvertinimą ir nuobaudas	2,57	2	2,45	3
Aukštojoje mokykloje vengiama nepagarbiai atsiliepti apie nedalyvaujančio kolegos pedagoginius, mokymosi ir visuomeninės veiklos gebėjimus, asmenines savybes, aptarinėti konfidencialią informaciją	2,49	2	2,64	2
Dėstytojas aktyviai reiškia nepakantumą akademiniam nesąžiningumui	2,58	2	2,78	2
Dauguma studentų vengia nusirašinėti atsiskaitymų metu	3,35	3	3,19	3
Aukštojoje mokykloje yra galimybė išsakyti ir ginti savo nuomonę priimant sprendimus, reikšmingus bendruomenei ar pačiam asmeniškai	2,34	2	2,45	2
Aukštojoje mokykloje netoleruojami atvejai, kurie gali būti susiję su korupcija, sukčiavimu ar mėginimu daryti neteisėtą poveikį bendruomenės nariui	2,08	2	1,89	2
Studento žinių bei įgūdžių vertinimas teisingas, sąžiningas, suderintas su dėstomo kurso tikslais	2,36	2	2,11	2
Aukštojoje mokykloje yra laikomasi akademinio objektyvumo principų	2,23	2	1,92	2

Norint ištirti, ar šių klausimų atsakymo variantams įtakos turėjo demografiniai duomenys, buvo atliktas ANOVOS testas, kuris rodo, ar kintamieji yra statistiškai susiję ir daro įtaką vienas kitam: jei reikšmingumo lygmuo $p \leq 0,05$, tai kintamieji daro įtaką vienas kitam, jei $p > 0,05$ – įtakos nėra.

ANOVOS testo (4 lentelėje) reikšmingi duomenys paryškinti. Didžiausios įtakos studentams, pasirenkant atsakymo variantus, turėjo kursas, kuriame studijuoja. Dėstytojams didžiausią įtaką daro darbo stažas ir amžius. Norint išsiaiškinti statistinį vidurkių reikšmingumo skirtumą tiems teiginiams, kuriems egzistuoja statistinė sąsaja, analizuotas ANOVOS testo *Turkey* kriterijus. Iš tyrimo matyti, kad demografiniai duomenys turi įtakos atsakymų pasirinkimo variantams. Nustatyta, kad teiginiui – *daromas spau-*

dimas dėstytojui, norint gauti geresnį įvertinimą – įtakos turi kursas, kuriame yra studentai ($p \leq 0,05 = 0,007$), dėstytojų amžius ($p \leq 0,05 = 0,004$) bei dėstytojų darbo stažas ($p \leq 0,05 = 0,006$). Gauta vidurkio reikšmė rodo, kad dalis jaunesnių, trumpesnį darbo stažą (nuo 1 iki 10 metų) turinčių dėstytojų sutiko dėl daromo spaudimo, norint gauti didesnį įvertinimą. Tuo tarpu vyresni bei didesnį negu 10 metų darbo stažą turintys dėstytojai nepritarė aukščiau nurodytam teiginiui. Dalis antro ir trečio kurso studentų teigia, kad *dėstytojams daromas spaudimas dėl didesnio įvertinimo*, tuo tarpu ketvirtro kurso studentai nepritarė šiam teiginiui. Peršasi išvada, kad įtakos šiam reiškiniiui turi profesinė, pedagoginė ir akademinė dėstytojų bei studentų patirtis.

4 lentelė. ANOVA testa: etikos principų pasirinkimas lyginant su demografiniais duomenimis

Pasirinkimo variantai	Studentai pagal lytį, statistinė reikšmė p	Studentai pagal kursą, statistinė reikšmė p	Dėstytojai pagal amžių, statistinė reikšmė p	Dėstytojai pagal lytį, statistinė reikšmė p	Dėstytojai pagal darbo stažą, statistinė reikšmė p
Aukštojoje mokykloje nediskriminuojama dėl amžiaus, lyties, lytinės orientacijos, negalios, išvaizdos, rasės, religijos	0,152	0,142	0,308	0,984	0,064
Daromas spaudimas dėstytojui, norint gauti geresnį įvertinimą	0,374	0,007	0,004	0,957	0,006
Studentai vengia plagijuoti darbus	0,027	0,006	0,147	0,055	0,011
Aukštojoje mokykloje kitiems dėstytojams ir studentams neatskleidžiama informacija apie studijuojančiojo akademinius įvertinimus ir nuobaudas	0,292	0,009	0,181	0,690	0,000
Dauguma studentų vengia nusirašinėti atsiskaitymų metu	0,055	0,054	0,192	0,001	0,037
Aukštojoje mokykloje yra galimybė išsakyti ir ginti savo nuomonę priimant sprendimus, reikšmingus bendruomenei ar pačiam asmeniškai	0,167	0,005	0,054	0,326	0,185
Studento žinių bei įgūdžių vertinimas aukštojoje mokykloje teisingas, sąžiningas, suderintas su dėstomo kurso tikslais	0,017	0,208	0,054	0,807	0,001
Aukštojoje mokykloje laikomasi akademinio objektyvumo principų	0,002	0,031	0,215	0,048	0,000

Analizuojant teiginį, jog *studentai aukštojoje mokykloje vengia plagijuoti darbus* (4 lentelė), nustatyta, kad studentų lytis ($p \leq 0,05 = 0,027$) bei kursas ($p \leq 0,05 = 0,006$) turi įtakos pasirinkimo variantams. Dėstytojų atsakymai siejami su darbo stažu ($p \leq 0,05 = 0,011$). Gauta vidurkio reikšmė rodo, kad dauguma vaikinų linkę sutikti, jog *aukštojoje mokykloje studentai vengia plagijuoti darbus*, tuo tarpu merginos linkusios nesutikti su šiuo teiginiu. Be to, dauguma antro ir trečio kurso studentų sutinka su šiuo teiginiu, tuo tarpu ketvirto kurso studentai nepitaria, kad *studentai vengia plagijuoti darbus*. Galima teigti: kuo studijų patirtis mažesnė, tuo menkesnis poreikis pažeisti akademinę etiką.

Iki vienerių metų darbo stažą turintys dėstytojai visiškai nesutinka, kad *studentai vengia plagijuoti darbus*. Nuo 1 iki 10 metų darbo stažą turintys dėstytojai iš dalies sutinka dėl darbų plagijavimo, tuo tarpu daugiau kaip 10 metų darbo stažą turintys dėstytojai arba iš dalies sutinka, arba visiškai sutinka. Tyrimo rezultatai rodo, kad didesnį darbo stažą turį dėstytojai labiau pasitiki studentais. Darytina išvada, kad, nepaisant pavienių darbų plagijavimo atvejų, dauguma studentų vengia vykdyti nesąžiningų ir neetiškų veiksmų. Be abejo, tam įtakos turi ir studijų patirtis.

Teiginiui, kad *aukštojoje mokykloje kitiems dėstytojams ar studentams neatskleidžiama informacija apie studijuojančiojo akademinius įvertinimus*

ir nuobaudas, įtakos turi kursas, kuriame studijuoja studentai ($p \leq 0,05 = 0,009$) bei darbuotojų darbo stažas ($p \leq 0,05 = 0,000$). ANOVOS testo *Turkey* kriterijaus vidurkio reikšmė rodo, kad ketvirto kurso studentai linkę pritarti minėtam teiginiui, tuo tarpu kai kurie antro ir trečio kurso studentai nepitaria šiam teiginiui. Akcentuotina: kuo didesnė akademinė studentų patirtis, tuo etiškesnė veikla, dažniau vadovaujama bendraisiais etikos principais ir pripažįstamos akademinės vertybės. Iš dėstytojų atsakymų matyti, kad iki 10 metų darbo stažą turintys dėstytojai linkę nepritarti, jog *aukštojoje mokykloje neatskleidžiama informacija apie studijuojančiojo akademinius įvertinimus bei nuobaudas*; didesnę kaip 10 metų darbo stažą turintys respondentai pritaria šiam teiginiui. Vadinasi, trumpiau dirbantys dėstytojai mano, kad kartais informacija apie studijuojančiojo akademinius įvertinimus bei nuobaudas atskleidžiama. Matyt, jaunesni dėstytojai jaučia, kad turi mažiau patirties, todėl jiems būtina konsultacija dėl studentų vertinimo ir kitos pedagogės veiklos.

Tyrimu nustatyta, kad atsakymo variantams į teiginį – *dauguma studentų vengia nusirašinėti atsiskaitymų metu* - įtakos turi dėstytojų lytis ($p \leq 0,05 = 0,001$) bei dėstytojų darbo stažas ($p \leq 0,05 = 0,037$). Gauta vidurkio reikšmė rodo: 1) vyrai sutinka, jog vengiama nusirašinėti atsiskaitymų metu, 2) dauguma moterų linkusios nepritarti šiam teiginiui. Darbo stažo įtaka atsakymams tokia: 1) iki vienerių metų

dirbantys dėstytojai nepritaria, 2) didesnę darbo stažą turintys dėstytojai linkę pasitikėti studentais, nors nemaža dalis irgi mano, kad vis dėlto studentai nevengia nusirašinėti per atsiskaitymus. Taigi, didesnę darbo stažą turintys dėstytojai taip formuluoja užduotis, kad studentai tiesiog neturi galimybių nusirašyti.

Teiginio vertinimui, kad *aukštojoje mokykloje yra galimybė išsakyti ir ginti savo nuomonę priimant sprendimus, reikšmingus bendruomenei, ar pačiam asmeniškai* įtakos turi kursas, kuriame studijuoja studentas ($p \leq 0,05 = 0,005$). Dauguma antro ir trečio kurso studentų linkę sutikti su šiuo teiginiu. Nemažai ketvirto kurso studentų mano, kad galimybės išsakyti ir ginti savo nuomonę, priimant sprendimus, nelabai turi. Šio varianto pasirinkimui įtakos gali turėti tai, kad ketvirtame kurse dauguma studentų atlieka praktikas įmonėse, mažiau lankosi kolegijoje ir dėl to galimybių dalyvauti priimant sprendimus turi mažiau.

Teiginio – *studento žinių bei įgūdžių vertinimas aukštojoje mokykloje yra teisingas, objektyvus, atitinkantis dėstomo kurso tikslus – patvirtinimui / atmetimui lemiamos įtakos turėjo* studentų lytis ($p \leq 0,05 = 0,017$) bei dėstytojų darbo stažas ($p \leq 0,05 = 0,001$). Dauguma merginų mano, jog *studento žinių bei įgūdžių vertinimas aukštojoje mokykloje* nepakankamai objektyvus / teisingas; dauguma vaikinų tvirtino atvirkščiai. Dėstytojų darbo stažo įtaka tokia: kai kurie dėstytojai, dirbantys iki 1 metų bei 5–10 metų nepritaria šiam teiginiui, kad *studento žinių bei įgūdžių vertinimas aukštojoje mokykloje* yra nepakankamai objektyvus. Nuostatai, kad *aukštojoje mokykloje laikomasi akademinio sąžiningumo principų* įtakos turi studentų lytis ($p \leq 0,05 = 0,02$), kursas, kuriame studijuojama ($p \leq 0,05 = 0,031$), dėstytojų lytis ($p \leq 0,05 = 0,048$) bei dėstytojų darbo stažas ($p \leq 0,05 = 0,000$). Gauta vidurkio reikšmė rodo, kad vaikinai sutinka su šiuo teiginiu, o kai kurios merginos linkusios nesutikti. Analizuojant duomenis pagal kursą, nustatyta, kad kai kurie antro ir trečio kurso studentai nepritaria šiam teiginiui, tuo tarpu ketvirto kurso dauguma studentų sutinka, kad *aukštojoje mokykloje laikomasi akademinio sąžiningumo principų*. Dėstytojai vyrai *visiškai sutinka* arba *sutinka* su šiuo teiginiu, o kai kurios dėstytojos moterys linkusios nepritarti. Dėstytojai, kurių darbo stažas iki 10 metų tik iš dalies pritaria arba net nepritaria, kad *aukštojoje mokykloje* yra laikomasi akademinio sąžiningumo principų. Tuo tarpu daugiau kaip 10 metų darbo stažą turintys dėstytojai *visiškai sutinka* arba *sutinka* dėl akademinio sąžiningumo principų. Apibendrinant galima teigti, kad dauguma dėstytojų ir studentų vadovaujasi akademiniais etikos principais. Požiūris į akademinės etikos principus priklauso nuo dėstytojų darbo stažo bei studento studijų laiko aukš-

tojoje mokykloje. Požiūris į akademinės etikos principus: kuo ilgesnis darbo stažas bei studijų laikas, tuo geriau vertinami akademinės etikos principai ir jais vadovujamasi.

Išvados

1. Etikos principai daugiausia yra grįsti bendražmogiškais vertybėmis. Darbuotojų veikloje labai svarbios asmeninės ir profesinės vertybės, kurios remiasi pagarbos žmogui, nešališkumo, padorumo, pavyzdingumo, atsakomybės principais ir kurių privaloma laikytis. Principai – tai elgesio standartas.
2. Dėstytojai savo veiklą grindžia kompetencijos, atsakomybės, sąžiningumo vertybėmis. Jiems svarbiausios tos vertybės, kurios daro didžiausią įtaką profesinei veiklai. Studentai labiau akcentuoja vertybes, būdingas socialiniams, visuomeniniams, o ne profesiniams santykiams.
3. Dauguma dėstytojų ir studentų vadovujasi bendraisiais etikos principais: pagarbos; nepakantumo akademiniam nesąžiningumui; teisingo, objektyvaus studento žinių vertinimo.
4. Dėstytojų ir studentų požiūris į etinius principus priklauso nuo darbo stažo, studijų laiko aukštojoje mokykloje. Kuo didesnis stažo bei studijų laikas, tuo atsakingiau laikomasi akademinės etikos principų, geresnis dėstytojo ir studento tarpusavio pasitikėjimas.

Literatūra

1. Alas R., Gao J., Carneiro J., 2010, Connections Between Ethics and Cultural Dimensions. Nr. 21 (3) P. 255–262.
2. Borisova L., 2009, Values as a Managerial Tool. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*. Nr. 52. P. 7–19.
3. Butkus G. (sud.), 2006, *Lietuvos etikos kodeksai, nuostatai, taisyklės*. Vilnius: Teisinės informacijos centras.
4. Chlivickas E., 2001, Valstybės tarnautojų kvalifikacijos ugdymo strategija. *Pilietinė visuomenė ir viešoji valdžia. Mokslinės konferencijos pranešimų medžiaga*. Kaunas: Technologija. P. 18–20.
5. Lesionis V., Ūsaitė V., 2005, Viešojo sektoriaus darbuotojų motyvacijos veiksniai. *Jaunųjų mokslininkų darbai*. Nr. 3 (7). P. 123–127.
6. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro įsakymas *Dėl rekomendacijų akademinės etikos kodeksams patvirtinimo*. 2005-12-05. Nr. ISAK-2485.
7. Meyers D. G., 2008, *Socialinė psichologija*. Kaunas: Poligrafija ir informatika.
8. Marcinkevičiūtė L., 2010, *Darbuotojų motyvavimo modeliai: teoriniai ir praktiniai aspektai*. Kaunas: Akademia.
9. Minkevičius A., Žydzūnaitė L., 2009, Valstybės tarnautojų vertybinis potencialas ir viešojo administra-

- vimo pokyčiai. *Viešasis administravimas*. Nr. 3–4 (23–24). P. 61–67.
10. Monkevičienė Z., Liugailaitė-Radzvickienė L., 2009, Organizacijos strategijos ir vertybių sąsaja. *Ekonomika ir vadyba*. Nr. 14. P. 315–322.
  11. Paliduskaitė J., 2011, *Etika valstybės tarnyboje*. Kaunas: Technologija.
  12. Paliduskaitė J., Didžiulienė J., 2002, Viešojo administravimo etikos aspektai Lietuvoje. *Viešoji politika ir administravimas*. Nr. 1. P. 61–66.
  13. Pukienė R., Stokaitė I., 2005, Profesinė valstybės tarnautojų etika – teorinis aspektas. [Žiūrėta 2012-01-10]. <http://www.ebiblioteka.lt/resursai/Konferencijos/KTU_PI/KNYGA2005%20PDF/straipsniai/Socialis/Pukiene,%20Stokaite.pdf>.
  14. Pukėnas K., 2009, *Kokybinių duomenų analizė SPSS programa*. Kaunas.
  15. Vasiljevičienė N., 2003, *Verslo etika ir elgesio kodeksai: filosofinės ištakos, metodologiniai pagrindai ir šiuolaikinės praktikos bruožai*. Vilnius: UAB Ciklonas.
  16. Vasiljevičienė N., 2006, *Organizacijos etika: institucinės etikos vadybos sistemos*. Vilnius: Vilniaus universitetas.
  17. Žemaitis V., 2005, *Etikos žodynas*. Vilnius: Rosma.

ANALYSIS OF ETHICAL PRINCIPLES AND VALUES OF HIGHER EDUCATION ESTABLISHMENT

Inga Benetienė, Jurgita Paužuolienė

Summary

This paper deals with the principles and values of professional ethics, which regulate the professional activities of learning of lecturers and students. It discusses not only the standards of general ethics, but also the academic values such as honesty, academic responsibility, fairness, and respect. Analyzing the scientific literature we can see that ethical principles are based on values. It is emphasized that the actual ethical situation is shaped by the relationships among colleagues and by the fact that in work of lecturers and students important are both personal and professional values that are based on the principles of respect for other people, fairness, decency, exemplarity, and responsibility, which must be observed. The carried out research on lecturers' and students' ethical principles and values has revealed that the main priorities of lecturers in professional and pedagogical activities are professional values, and students emphasise values that are characteristic of social and public, rather than of professional relationship. Most of the lecturers and students adhere to the general ethical principles: treatment with respect, non-discrimination on grounds of age, gender, disability and so on, actively expressed intolerance of academic dishonesty, no tolerance of cases of corruption, student knowledge is assessed fairly, etc. The greatest differences in lecturers' and students' attitudes to ethical principles are related to seniority and to longer period of studying at a higher education establishment. The longer the seniority and elapsed period of studying, the stronger is adherence to the ethical principles, and greater trust of lecturers in students and students in lecturers.

Keywords: ethics, values, principles, students, lecturers.

AUKŠTOSIOS MOKYKLOS AKADEMINĖS ETIKOS PRINCIPŲ IR VERTYBIŲ ANALIZĖ

Inga Benetienė, Jurgita Paužuolienė

Santrauka

Straipsnyje analizuojami akademinės etikos principai ir vertybės, reguliuojantys profesinę dėstytojų ir studentų mokymosi veiklą. Aptariamos ne tik bendrosios etikos normos, bet ir tokios akademinės vertybės, kaip sąžiningumas, akademinė atsakomybė, teisingumas ir pagarba. Remiantis moksline literatūra, išanalizuoti etikos principai, grįsti vertybėmis. Akcentuojama tai, kad realią etinę situaciją formuoja kolegų tarpusavio santykiai, ir tai, kad dėstytojų bei studentų veikloje turi būti svarbios tiek asmeninės, tiek ir profesinės vertybės, kurias remiasi pagarbos žmogui, nešališkumo, padarumo, pavyzdingumo, atsakomybės principais ir kurių privaloma laikytis. Atliktas dėstytojų ir studentų etikos principų ir vertybių tyrimas atskleidė, kad dėstytojais prioritetus teikia profesinėms vertybėms, o studentų akcentuojamos vertybės, būdingesnės socialiniams ir visuomeniniams, o ne profesiniams santykiams. Dauguma dėstytojų ir studentų vadovaujasi bendraisiais etikos principais: elgiamasi pagarbiai, aktyviai reiškiamas nepakantumas akademiniam nesąžiningumui, studento žinios vertinamos teisingai ir pan. Dėstytojų ir studentų požiūris į etinius principus skiriasi priklausomai nuo darbo stažo bei ilgesnio studijų laiko aukštojoje mokykloje. Kuo didesnis darbo stažas bei studijų laikas, tuo atsakingiau laikomasi etikos principų, atsiranda didesnis dėstytojo ir studento tarpusavio pasitikėjimas.

Prasminiai žodžiai: etika, vertybės, principai, studentai, dėstytojai.

Įteikta 2012-03-14